

training, modular books, Higher Educational Establishments reference books, German Higher Educational Establishments Web-sites).

According to the investigation made 408 academic terms of narrow specialization have been singled out, 95.8 per cent of them being one word terms and 4.2 per cent are word-combination terms.

Peculiarities of finding Ukrainian equivalents corresponding to German academic terms are caused first and foremost by realia discrepancy in German and Ukrainian systems of Higher education. It means that the process of rendering German academic terms into Ukrainian language requires not only ordinary translation but finding their proper equivalents in the language sphere of Ukrainian academic education.

Our further studies will be aimed at analyzing oral communication in the system of German academic education.

Key words: *translation, professional language, academic term, German academic vocabulary, academic education.*

УДК 811.161.2 – 81'255.4 : 81'324

Дюндик О. А.,
кандидат філологічних наук,
молодший науковий співробітник
Інституту української мови НАН України
E-mail: Jasn@i.ua

НИЗЬКОЧАСТОТНА ЛЕКСИКА В ХУДОЖНІХ ПЕРЕКЛАДАХ АНАТОЛІЯ ПЕРЕПАДІ

Статтю присвячено аналізу низькочастотної лексики у мові художніх перекладів А. Перепаді, зокрема у творі «Планета людей» А. де Сент-Екзюпері. Обстежено 10 лексем із низькою частотою вживання із перекладеного твору, а також зіставлено їх із загальноновживаними синонімами. Наведено дані про частоту вживання кожної лексеми у корпусі текстів української мови і порівняно із частотою вживання загальноновживаного синоніма.

Ключові слова: *мова художніх перекладів, низькочастотна лексика, корпус текстів української мови, А. Перепадя.*

У загальномовному корпусі українських текстів окремих сегмент займає мова художніх перекладів, адже «перекладна література виступає невід'ємною ланкою національного літературного процесу» [3, с. 9]. Мова перекладів, на думку С. Я. Єрмоленко та В. М. Русанівського, «відбиваючи певний етап у розвитку художнього стилю і – в широкому плані – певний етап у розвитку сучасної літературної мови, становить і самостійну вартість. Вона є явищем, фактом рідної мови, і оцінювати її треба як мовну практику оригінальної літератури, як сучасну українську мову» [2, с. 66]. На цій підставі аналіз перекладів А. Перепаді здійснюємо не з точки зору теорії перекладу, а в межах досліджень з української мови.

Анатоль Перепадя – відомий український перекладач із французької, іспанської, каталонської та інших романських мов. Серед авторів, чиї тексти переспівував А. Перепадя, бачимо М. Пруста, Ф. Рабле, А. де Сент-Екзюпері, А. Камю, М. Монтеля, Ф. Петрарку, Н. Макіавеллі та інших.

Особисте знайомство з М. Лукашем та глибоке поцінування його перекладацької праці сприяло становленню власного перекладацького стилю А. Перепаді. В. Савчин зазначає: «Уроки Лукаша стали для Перепаді доброю школою перекладацької майстерності. Здібний учень перейняв усі тонкощі Лукашевої науки – віртуозне володіння величезним багатством української мови, вміння дошукуватися найпотрібнішого слова чи фрази, та, найголовніше, засвоїв особливості стилістичної манери свого Вчителя» [6, с. 215].

Вимогливу роботу над словом спостерігаємо у кожному рядку перекладів А. Перепаді. Перекладач активно пропагує повернення до «живої людської мови і мови класиків, де існує стільки питомих слів» [5, с. 4], активно працює над збиранням рідковживаної, територіальної лексики, яку залучає до своїх перекладів. За радянських часів через це зазнавав осуду. Його самобутній лексикон, на думку мовознавців, містив слова «застарілі, архаїчні, діалектні, дореволюційні, західні, обмежені, церковнослов'янські» [5, с. 4]. Проте саме ці елементи перетворюють витриманий у нормативних рамках, але сухий за наповненням текст у якісний *художній* переклад.

Ця стаття є спробою оглянути фрагмент низькочастотної лексики у перекладі А. Перепаді твору «Планета людей» А. де Сент-Екзюпері, порівнявши її з даними про частоту вживання слів у «Корпусі текстів української мови».

Вивченню стилістики тексту за допомогою кількісних методів в українській лінгвістиці присвячено праці С. Н. Бук, Г. М. Вокальчук, Т. І. Мамич, В. С. Перебийніс та ін. Важливість кількісних характеристик тексту зумовлена тим, що «розподіл слів у тексті має певну регулярність і творить його статистичну структуру» [1, с. 146]. Ця статистична структура дозволяє робити висновок про багатство словника, співвідносити кількість загальноновживаних та унікальних елементів, отримати інформацію про найчастотніші елементи тексту тощо.

Із метою дослідження багатства словника у перекладах А. Перепаді, було створено базу даних лексики з низькою частотою вживання. Відомо, що індивідуальні авторські стилі різняться за рахунок низькочастотних слів. На думку Н. П. Дарчук, «лексичне «багатство» реєстру створюється саме за рахунок низькочастотних слів. Тому, порівнюючи лексичні спектри текстів, не можна не зосередити увагу на низькочастотних словах...» [4, с. 139].

Із метою продемонструвати, що досліджувана лексика свідчить про багатий словник перекладача, вирішено звернутися до квантитативних методів аналізу лінгвістичного матеріалу, зокрема порівняти дібрану лексику із перекладів А. Перепаді із даними про частоту вживання лексем у підкорпусі «Художня проза» «Корпусу текстів української мови (mova.info)», створеним Лабораторією комп'ютерної лінгвістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Підкорпус «Художня проза» містить художні тексти із приблизною кількістю словоформ обсягом 23 129 161 одиниць. У ньому представлені твори українських письменників, починаючи від ХІХ ст. і закінчуючи найактуальнішими текстами початку ХХІ ст. Система дозволяє змоделювати частотний словник словоформ і частотний словник лексем, а також визначити частотність окремої лексеми чи словоформи. Слід зауважити, що частина текстів у «Корпусі...» представлена із незнятою омонімією (омонімія частково знята автоматично), тому існує похибка в цифрах статистичних показників» [mova.info]. Проте навіть за умови існування незначної похибки отримані дані дозволяють робити висновок про частоту вживання досліджуваних лексем у художніх текстах.

Для аналізу частотності вживання досліджуваних лексичних одиниць ми залучили дані про абсолютну частоту вживання лексеми у «Корпусі текстів української мови». Абсолютна частота – це число, що вказує на кількість вживань цієї одиниці у вибірці [6, с. 12]. Для порівняння подано абсолютну частоту загальноновживаного синоніма, з метою демонстрації розбіжностей у статистичній параметризації цих одиниць. Таким чином можна побачити кількісні особливості вживання тих чи тих лексем із лексику А. Перепаді у порівнянні із загальнономовним корпусом.

Результати дослідження наведено у таблиці (див. наступну стор.), яка структурно складається з таких стовпчиків: *Лема* – вихідна форма лексеми з тексту перекладу А. Перепаді «Планета людей» А. де Сент-Екзюпері; *Частина мови* – частиномовна належність лемі; *Контекст* – фрагмент тексту, у якому функціонує лема; *АЧ у ЧС I* (Абсолютна частота у «Частотному словнику») – дані про абсолютну частоту вживання лемі, отримані з «Корпусу текстів української мови»; *Заг. синонім* – загальноновживаний синонім аналізованої лемі, що наведено у «Словнику української мови» в 11-ти томах з ремаркою «те саме» або «застаріле». *Частина мови* – частиномовна належність загальноновживаного синоніма; *АЧ у ЧС II* – дані про абсолютну частоту вживання загальноновживаного синоніма.

Коментарі.

Іменник *зелo* у Словнику¹ має ремарку *заст.* і тлумачиться як *зелень*.

Абсолютна частота вживання іменника *зелo* в Корпусі² – 9, відповідника *зелень* – 107. У цьому випадку спостерігаємо розбіжності в роді порівнюваних іменників.

Дієслово *коверзувати* Словник тлумачить як «те саме, що вередувати; капризувати». Абсолютна частота вживання цього дієслова у Корпусі – 4, відповідника *вередувати* – 17.

Іменник *курій* у Словнику має ремарку *розм.* і тлумачиться як «те саме, що курець». Абсолютна частота вживання іменника *курій* у Корпусі – 6, *курець* – 24.

Словник подає ремарку *поет.* до іменника *могуть* і тлумачить його як «те саме, що можуть». Абсолютна частота вживання іменника *могуть* у Корпусі – 4, *можуття* – 19. Спостерігаємо розбіжності в роді порівнюваних іменників.

Прислівник *очевидячки* у Словнику має ремарку *розм.* і потлумачено як «те саме, що очевидно». Абсолютна частота вживання прислівника *очевидячки* у Корпусі – 71, загальнономовного відповідника *очевидно* – 387.

¹Словник української мови : в 11-ти томах / [ред. І.К. Білодід та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980.

²Корпус текстів української мови (mova.info)

Лексема	Частина мови	Контекст	АЧ у ЧС I	Заг. синонім	Частина мови	АЧ у ЧС II
зелo	ім. с. р.	«Зело там росте всюди і вкриває пагорби вулканів, скрадаючи всі вигини...» [7, с. 29]	9	зелень	ім. ж. р.	107
коверзувати	дієсл.	«Розумієш, я йшов голодний... і на третій день серце почало коверзувати...» [7, с. 25]	4	вередувати	дієсл.	17
курій	ім. ч. р.	«Я озирнувся: вогненні цятки жевріли в пітьмі, кожна то спалахувала, то меркла у факт роздумам курія» [7, с. 12].	6	курець	ім. ч. р.	24
могуть	ім. ж. р.	«Він відчуває, як щосекунди машина набирає швидкості, і водночас наростає її могуть» [7, с. 28].	4	могуття	ім. с. р.	19
очевидячки	присл.	Очевидячки, довершеність досягають не годі, коли вже нема чого додати, але коли вже нема чого відняти» [7, с. 27].	71	очевидно	присл.	387
пішоходець	ім. ч. р.	«Підняв комір і рушив серед байдужих пішоходців молодий і бадьорий» [7, с. 10].	1	пішохід	ім. ч. р.	22
рокований	прикм.	Немало я бачив таких рокованих; перший котрий мені здивався, не зронив ні слова скарги а втім, на кого йому було нарікати» [7, с. 53].	7	приречений	прикм.	181
сливе	присл.	«Лиш учора зроджена вулканами, зеленими моріжками або солоною морською хвилею вона уже сливе божество» [7, с. 30].	14	майже	присл.	2241
убійник	ім. ч. р.	«Бігти не можу, сили вже немає – клякнув, схоплюю голову в руки й чекаю – зараз упаде меч убійника!» [7, с. 79].	7	убивця	ім. ч. р.	31
чарівництво	ім. с. р.	«А потім зрозумів – і, заплющивши очі, здався чарівництву пам'яті» [7, с. 33].	6	чаклунство	ім. с. р.	54

Іменник *пішоходець* подано у словнику із ремаркою *рідк.* і потлумачено як «те саме, що пішохід». Іменник *пішоходець* знайдено у Корпусі лише в одному контексті – романі М. Трублаїні «Рятівна експедиція: частина друга: глибинний шлях» (1941 р.). Загальноновживаний відповідник *пішохід* має абсолютну частоту – 22.

Дієприкметник *рокований* у Словнику вжито із ремаркою *поет.* і потлумачено як «Дієпр. пас. мин. ч. до рокувати. Рокувати – Те саме, що прирікати». Абсолютна частота вживання дієприкметника *рокований* у Корпусі – 7, дієприкметника *приречений* – 181. Бачимо, абсолютна частота вживання загальнономовного відповідника *приречений* значно перевищує кількість вживань маловживаного дієприкметника *рокований*.

Прислівник *сливе* у Словнику має ремарку розм. і потлумачено як «те саме, що майже». Абсолютна частота вживання прислівника *сливе* у Корпусі – 14, прислівника *майже* – 2241. Цей приклад, демонструє найвищий рівень розбіжності у абсолютній частоті вживання між лексемою із перекладу А. Перепаді та загальнономовним відповідником.

Тлумачення іменника *убійник* у Словнику подано як «заст. Убивця». Абсолютна частота вживання іменника *убійнику* Корпусі – 7, іменника *убивця* – 31.

Іменник *чарівництво* у Словнику подано як «заст. Чаклунство». Абсолютна частота вживання іменника *чарівництво* у Корпусі – 6, *чаклунство* – 54.

Як бачимо, А. Перепада належить до знаних українських перекладачів. Ретельна робота зі словником, добір оригінальних мовних засобів, пошуки вдалого слова серед питомої, проте рідковживаної, застарілої чи діалектної лексики – все це характеризує неповторну творчу манеру перекладача.

Наявність низькочастотних слів у перекладах свідчить про багатство словника перекладача. Уживання оригінальних мовних знаків дозволяє майстрові виокремити та утвердити власний неповторний стиль.

У статті проаналізовано 10 лексем із низькою частотою вживання, дібраних із твору «Планета людей» А. де Сент-Екзюпері в перекладі А. Перепаді. Простежено частоту їх вживання у «Корпусі текстів української мови». Для порівняння наведено абсолютну частоту загальноновживаного відповідника досліджуваної лексеми. Таке зіставлення дало змогу простежити оригінальність лексики перекладача та зробити висновок про залучення рідковживаної лексики до тексту перекладу.

Результати зіставлення свідчать, що досліджувана лексика має нижчу абсолютну частоту, аніж загальноновживаний синонім-відповідник. У деяких випадках різниця у частоті вживання незначна,

наприклад, іменник *курій* із лексику А. Перепаді у «Корпусі текстів української мови» знайдено у 6 контекстах, а загальноживаний синонім *курець* – у 24.

Проте деякі леми демонструють значну перевагу абсолютної частоти вживання у порівнянні із тими, що вжиті в аналізованому тексті. Наприклад, прислівник *сливе* має абсолютну частоту – 14, тоді як загальноживаний відповідник *майже* – 2241.

Кількісні характеристики обстежуваної лексики свідчать про формування лексику перекладача на основі питомих, рідковживаних слів, які збільшують лексичну вартісність тексту перекладу. Багатство словника перекладача свідчить про якість інтерпретації, а текст-переклад цілком вписується у корпус художніх текстів, створених українською мовою.

Список використаної літератури

1. Бук С. Н. Інтерпретація лексики останнього роману Івана Франка «Великий шум» у кількісно-статистичному аспекті / С. Н. Бук // *Studia Methodologica* : альманах. – Тернопіль : ТНПУ, 2010. – Вип. 30. – С. 145–153.
2. Єрмоленко С. Я. Літературна мова і художній переклад / С. Я. Єрмоленко, В. М. Русанівський // *Мовознавство*. – 1970. – № 3. – С. 66–77.
3. Коломієць Л. В. Український художній переклад та перекладачі 1920–30-х років: Матеріали до курсу «Історія перекладу»: навчальний посібник / Л. В. Коломієць. – Вінниця : Нова книга, 2015. – 360 с.
4. Перебийніс В. С. Частотні словники та їх використання / В. С. Перебийніс, М. П. Муравицька, Н. П. Дарчук. – К. : Наукова думка, 1985. – 204 с.
5. Перепадя А. О. Корок геть! (Від перекладача) / А. О. Перепадя // Ф. Рабле. Гаргантюа та Пантагрюель. Переклад зі старофранцузької / А. О. Перепадя. – Х. : Фоліо, 2011. – С. 3–4.
6. Савчин В. Лукашіана Анатолія Перепаді / В. Савчин. // *Всесвіт*. Український журнал іноземної літератури. – 2011. – № 11. – С. 215–222.
7. Сент-Екзюпері А. де. Планета людей // Планета людей. Маленький принц / А. де Сент-Екзюпері; [пер. А. Перепаді]. – Львів: Вища школа, 1981. – 141 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/SaintExupery_Antoine_de/Malenkyi_prynts_vyd_1981/.

Дюндик Е. А. Лексика с низкой частотностью в художественных переводах А. Перепади.

Аннотация

Статья посвящена анализу лексики с низкой частотностью в художественных переводах А. Перепади, а именно в произведении «Планета людей» А. де Сент-Екзюпері. Осмотрено 10 лексем с низкой частотой употребления в данном переводе, которые сопоставлены с нейтральным синонимом. Наведены данные о частоте употребления осматриваемых лексем в корпусе текстов украинского языка и произведено их сопоставление с частотой употребления нейтрального синонима.

Ключевые слова: язык художественного перевода, лексика с низкой частотой употребления, корпус текстов украинского языка, А. Перепадя.

Diundyk O. A. Low frequency words in Anatol Perepadya's fiction translations.

Summary

This article analyses the vocabulary with low frequency in fiction translations of Anatol Perepadya, namely in memoir «Wind, Sand and Stars» by Antoine de Saint-Exupéry; viewed 10 lexemes with a low frequency of use in this translation, as well as compared them with the neutral synonymous. The article gives data of the frequency use of tokens in the Corpus of Ukrainian language texts and comparison with the frequency of the use of a neutral synonym.

Key words: language of fiction translation, low frequency words, Corpus of Ukrainian language texts, Anatol Perepadya.

УДК 811.111:81

Жуковська В. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри міжкультурної комунікації та прикладної лінгвістики
Житомирського державного університету імені Івана Франка
E-mail: zhukovska.victoria@zu.edu.ua

АНГЛІЙСЬКА АБСОЛЮТНА КОНСТРУКЦІЯ: ДОСВІД КОЛОСТРУКЦІЙНОГО АНАЛІЗУ

У статті подано результати колострукційного аналізу суб'єктного компоненту англійської абсолютної конструкції з дієприкметником І. На основі вибірки з корпусу BNC-BYU із застосуванням програми колострукційного аналізу С. Гріса визначено семантичні класи іменників, що «притягуються» аналізованою конструкцією. Встановлено, що в позиції суб'єктного компонента конструкції переважають іменники-соматизми.

Ключові слова: колострукційний аналіз, колексемний аналіз, абсолютна конструкція, суб'єктний компонент.